

LITERATURA. Lehenengoaren ibilbidea azaldu ondoren, beste bien ekarria izango dute aztergai jardunaldiek

Unamuno, Aresti eta Otero Arte eta Kultura zikloetan

Unibertsitate irakasle ezagunak hiru egileen lanen gainean ariko dira bihar arte, Bilbon

Erredakzioa | BILBO

Atzo hasi eta bihar arte iraungo du Bilboko Arte eta Kultura topaketan barruan EHUK antolaturiko *Unamuno, Otero, Aresti* zikloak. Miguel Unamuno idazleari zuzenduriko eguna jaso ostean, Blas de Otero poetari eskainirikoa jasoko du gaur, EHUK Alde Zaharrean duen egoitzak. *Bilbo Blas de Oteroren poesian* lelodun hitzaldiak

zabalduko du egitaraua, eta, bertan, EHUKo irakasle Juan Jose Lanzek Oteroren poetikan jaioterriak izandako eragina aztertuko du. Jarraian poetaren alargun eta Madrilgo Unibertsitate Konplutenseko irakasle Sabina de La Cruzek Oteroren euskal poemei buruz mintzatu da. Azkenik, UNEDeko Lucia Montejok poetaren azken etapako poesiaz hitz egingo du. Bihar, berriz,

Gabriel Aresti.

Gabriel Arestik hartuko du protagonismoa. Jon Kortazar irakasleak *Arestiren poetikaz* hitzaldia eskainiko du. Arantxa Urretabizkaia idazleak, aldiz, *Kriseilu editorialeko Gabriel Arestiren abentura* kontatuko du, eta poetari zuzenduriko egunarekin amaitzeko Andolin Eguzkitzak haren prosa aztertuko du.

Jon Zabaletak ilustratuta ikusi du argia 'Behinola' aldizkariaren 6. zenbakiak

Erredakzioa | DONOSTIA

Jon Zabaletak haur eta gazte literaturako hainbat liburu ilustratzeko egindako lanekin ilustraturik ikusi du argia Galzagorri literatur elkarteak kaleratzen duen *Behinola* aldizkariaren 6. zenbakiak. Testuak, berriz, Anjel Lertxundi, Xabier Etxaniz Erle, Ana Urkiza, Migel Asiain, Iban Zaldua, Joseba Landa eta Joxantonio Ormazabalena dira, besteak beste.

Kalandraka argitaletxeko arduradunekin egindako elkarriketa bat eskaintzen du *Behinola* berriak. Galiziakoa da Kalandraka, baina hainbat

Aldizkariaren azala.

libururen euskarazko itzulpenak ere ematen ditu argitara.

Behinola-ren orain arteko zenbakiak ilustratu dituzten ilustraziogileei egindako galdeketa bat ere eskaintzen du *Behinola*-k: Belen Lucas, Jokin Mitxelena, Elena Odriozola, Antton Olariaga, Mikel Valverde eta Jon Zabaleta.

LEIHATILA

Iban Zaldua ■ Idazlea

Izan al da emakumeen literaturaren 'boom'-ik?

1990eko hamarkadako euskal literaturaren eta, batez ere, narratibaren ibilbidea errepasatzean, azpimarra daitekeen beste alderdi bat emakume idazleen presentziaren areagotzea izan da; badago emakumeen literaturaren *boom* batez hitz egin duenik ere. Izan ere, hamarkada horretan zehar emakumezko egileen izen berriei hornitu da euskal literaturaren panorama: hor dira Yolanda Arrieta, Arantxa Iturbe, Pili Kaltzada, Lourdes Oñederra, Jasone Osoro, Ixiar Rozas, Ana Urkiza...; haietako batzuk, gainera, dezenteko salmentarrak izan dute (heldu berrietatik nire oso gustuko bi azpimarratu nahiko nituzke: Castillo Suarez eta Laida Martinez). Eta jarraitu dute, beren bidea sendotzen, aurreko hamarkadetan argitaratzen hasitako hainbatek ere: Aurelia Arkotxak, Itxaro Bordak, Maite Gonzalezek, Tere Irastortzak, Mariasun Landak, Miren Agur Meabek, Laura Mintegik, Arantxa Urretabizkaia...

Baina *boom* bezalako hitz potoloen erabilerak arriskuak ditu beti (izan ere, esapide berbera erabili izan da, baita ere, 80ko hamarkadako emakumezko idazleen ugaritzea deskribatzeko). Koantitatiboki, behintzat, zaila da izugarritzko eztanda batez hitz egitea, Mari Jose Olaziregik ondo azaldu duen bezala: euskal literaturaren esparruan, emakumezkoen urteko batzaz besteko produkzioa (%15 ingurukoa) txikia da oraindik, gure inguruko literaturetakoarekin konparatuta behintzat.

Aldaketa, egotekotan, koalitatiboa izan da: interes handiagoa argitaratzaileen eta komunikabideen aldetik, ikerketa espezi-fikoen kaleratzea (Olaziregiren *Intimismoaz haraindi*, adib.), memoria historikoaren berreskurapen saioak (Linda Whiteren lana), Emakume Idazleen Lantaldearen sorrera 1999an eta *Gutiziak* ipuin-bilduma kolektiboaren kaleratzea (2000)... Dena den, Lourdes Oñederraren *Eta emakume-ari sugeak esan zion* (1999) nobelaren harri bihurtu da aipatu aldaketa horren ikur nagusia: idazle baten lehenengo la-

nak gutxitan jaso du, gure artean, halako sari- eta kritika-unanimitaterik. Joseba Gabilondok aipatzen duen bezala, «Oñederrarekin emakumezkoen literatura ez da jada joera, edo nola-halako ariketa historiko lurrazpiko eta guadianeskoa, baizik eta ebentoa».

Aldatu dena, nire ustez, merkatua da (hein batean behintzat): argitaletxeak eta komunikabideak konturatu dira kontsumitzaile-esparru inportante bat osatzen dutela emakumeek, inguruko literaturetan bezala gurean ere. Kalkulu batzuen arabera, liburu-erosleen %75 inguru emakumezkoek osatuko lukete, eta, Itziar Zubizarretak zioen bezala, «egileak baino gehiago aldatzen ari direnak kontsumitzaileak dira. Orain, literatura kontsumitzaileen gehiengo emakumeak gara».

Errazagoa al da orain, beraz, emakume batentzat argitaratzea, idazle bihurtzea? J. Osorok, bere esperientziatik abiatuta, ez du uste «gaur egun argitaratzeko orduan emakumea izatea traba denik; are gehiago, kasu batzuetan erraztasunak ere baditugula esango nuke. Gutxitasun horretan zenbaki bat izatea 'exotiko' bihurtzen da, eta merkatu zabala irekitzen zaizu aurrez aurre»; A. Iturbek ere antzeko adierazpenak egin ditu. Kurioski, aurreko «literatura-belaunaldiko» partaidetzat jo dezakegun I. Bordaren ikuspegia, puntu honetan, biziki ilunagoa da. Edonola ere, argitaratzeko «erraztasun» erlatibo handiago horrek, eta eragile mediatikoen aldetiko interes handiagoak ez du inolaz ere esan nahi emakumeek argitaratutako la-

nen batzaz besteko kalitatea gizonetzkoena baino txikiagoa denik, inoiz entzun izan dudana bezala.

Beste kontu bat izango litzateke betiko gaian sakontzea: ea emakumeak, idaztean, gizonetzkoengandik bereizten dituzten ezaugarri batzuen jabe ote diren. Gaur egun, behintzat, badirudi desberdintasun horiek minimizatzen dituen tesia dela nagusi, eta emakume ahotsen aniztasuna dela gehien azpimarratzen den ideia; L. Mintegiren hitzetan: «Oro har, eta lehenengo eta behin esan behar dena da ez dagoela emakume generikorik, gizon generikorik ez dagoen moduan, hau da, ez dago emakume mota bakarra (...). Gerta daiteke zenbait konstante agertzea eta konstante batzuk izatea emakumeen egoera historikoak berak sortutakoak. (...) [Baina] guk amankomunean daukagun gauza bakarra da genero batekoak izatea». *Gutiziak* bildumak ondo baino hobeto frogatzen du araua, izatekotan, estilo eta gaien aniztasuna dela (eta, bestalde, egileen arteko kalitate ezberdintasunak oso zabalak direla).

Artikulu honek, edonola ere, ez du konponduko gai honek beti planteatzen duen kontraesan intrinsekoa: alde batetik emakume idazleen bideen pluraltasuna aldarrikatzen da, eta literatura orokorraren barruan aztertu behar direla, baina, bestetik, badirudi taldekatzeak, desberdintzeak berak («emakumezkoen literatura» genero bezala aldarrikatzeraino) kokapen eszentriko batera kondentatzen duela egile hauen lana (are gehiago: artikulu honek konpon-

du ez, perpetuatu egiten du kontraesana; baina, nola hitz egin 90eko literaturaz gaia ukitu gabe?). Eta, bestalde, ez dut uste, kritika misoginoen arrisku erreala saihesteko (edo diskriminazio positiboko politika baten alde), emakumezkoen lanei egindako iruzkin negatiboak *a priori* arbuia behar direnik (baina hau beste gai bat da...).

Ni I. Zubizarretarekin nago: deigarriena, azken garai hauetan, irakurlegoan gertatzen ari diren aldaketak lirateke. Horiek, ez bairik gabe, beste batzuk eragin dituzte emakumezkoek idatzitako literaturan. Baina askotan ahazten da testuinguru horrek guztiak ere, ziurrenik, aldaketak ekarri dituela gizonetzkoen idazkeran. Duela gutxi emakumezko pertsonaien tratamenduari buruzko iritzi oso ezkorra plazaratu zuen I. Bordak: gizonetzkoek idatzitako euskal liburuetan «pertsonaia emeak badira; baina hain dira gizonen erara moldatuak, non ez diren sinesgarritasunaren hein minimora heltzen», eta ondoren zerrenda luze bat gehitzen du, zeinetan ez baitu salbatzen ia gizonetzko egile bat bera ere. Arrazoia du, ziurrenik, kasu gehienetan (batzuetan gehiegikeriaz jokatzeko duela iruditzen zaidan arren), baina nago gauzak aldatzen hasiak direla baita esparru horretan ere. Soilik hiru esanplu aipatzearen, horra hor Bernardo Atxagaren *Zeru horiek* nobelaren protagonistaren, Ireneren eraikuntza sendoa. Eta horra hor Patxi Zubizarretaren *Jeans-ak hozkailuan*: banatzeko zorian dagoela, bidaiari ekiten dion Rakel, «panpina arduragabe infantilizatua» al da? Ezetz esango nuke nik. Eta horra hor, azkenik, Ramon Saizarbitoria- ren azken lanak, *Bihotz bi* eta *Gorde nazu lurpean*, zeinetan, tira, gizonaren irudi ilun eta batez ere patetikoaren ondoan emakumeaz eskaintzen duen ikuspegi *positiboagoa* (ez naiz *positiboa* soilik jartzen ausartzen) bereziki esanguratsua iruditzen baitzait.

Gauzak aldatzen ari direla uste dut, oraindik trantsizio garai batean gaudela ematen duen arren.